

## معرفی توزیع جدید طول عمر از خانواده توزیع‌های سری توانی گمپرتز

شهرام یعقوبزاده شهرستانی\*؛ دانشگاه پیام نور، ایران  
علی شادرخ، مسعود یارمحمدی؛ دانشگاه پیام نور تهران شرق، ایران

پذیرش ۹۴/۱۱/۱۰

دریافت ۹۴/۳/۶

### چکیده

در این مقاله توزیع جدید سه پارامتری از خانواده توزیع‌های سری توانی گمپرتز<sup>۱</sup> به نام توزیع گمپرتز-پواسن را که دارای تابع نرخ خطر افزایشی، کاهش، افزایشی-کاهشی و تک مدی شکل<sup>۲</sup> و ترکیبی از توزیع‌های گمپرتز و پواسن بریده شده در نقطه صفر است را معرفی می‌کنیم. تابع‌های چگالی و خطر، میانگین انحرافات از میانگین و میانه، آنتروپی‌های رنی و شانون و فرمول عمومی برای گشتاورها و تابع چگالی آماره‌های مرتب این توزیع جدید را به دست می‌آوریم، همچنین پارامترهای این توزیع جدید را به روش برآورد ماکسیمم درست‌نمایی و با استفاده از الگوریتم امید ریاضی‌گیری و ماکسیمسازی<sup>۳</sup> برآورد کرده و فاصله‌های اطمینان مجانبی آن‌ها را به کمک ماتریس کوواریانس مجانبی به دست می‌آوریم.

**واژه‌های کلیدی:** توزیع گمپرتز، توزیع پواسن، توزیع گمپرتز-پواسن، توزیع‌های سری توانی، برآورد ماکسیمم درست‌نمایی.

### مقدمه

مارشال و الکین [۱] با ترکیب یک توزیع پیوسته و یک توزیع گسسته البته با مقادیر صحیح نامنفی، روشی تازه برای معرفی توزیع‌های جدید طول عمر معرفی کردند. مقالات متعددی از این روش استفاده کرده و توزیع‌های جدیدی را معرفی کردند. مارشال و الکین [۱] توزیع‌های وایبول و نمایی را تعمیم دادند. آلیس و جوس [۲] توزیع نیمه پارتوی مارشال-الکین را معرفی کردند. گیتانی و همکاران [۳] نیز توزیع وایبول مارشال-الکین را معرفی کرده و با استفاده از داده‌های سانسور شده خواص آن را بررسی کردند. گیتانی و همکاران [۴] توزیع لوماکس تعمیم یافته مارشال الکین را معرفی کردند. همچنین توزیع‌های جدیدی به صورت ترکیبی از توزیع پواسن و نمایی به وسیله بعضی از نویسندگان معرفی شد. کاس [۵] توزیع پواسن-نمایی را که تابع نرخ خطر کاهشی دارد و کانچو و همکاران [۶] تعمیمی از توزیع پواسن-نمایی و ال-اودهی [۷] توزیع پواسن-لوماکس را معرفی کردند.

فرض کنید  $Y_1, Y_2, \dots, Y_Z$  متغیرهای تصادفی مستقل با تابع چگالی  $f$  و  $Z$  نیز یک متغیر تصادفی گسسته و با توزیع پواسن بریده شده در صفر و با تابع احتمال زیر باشد.

$$P_Z(z) \equiv P_Z(z; \lambda) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^z}{z!(1-e^{-\lambda})}, \quad z \in \{1, 2, 3, \dots\}, \lambda > 0. \quad (1)$$

فرض کنید  $X$  بیان‌گر طول عمر سیستمی متشکل از  $Z$  مؤلفه موازی باشد. بنابراین با فرض  
 $X = \max(Y_1, Y_2, \dots, Y_Z)$  و استقلال  $Y_i$ ها و  $Z$  تابع چگالی احتمال شرطی  $X|Z$  برابر است با

$$f_{X|Z}(x|z) = zf(x)[F(x)]^{z-1}, \quad (2)$$

به طوری که  $F(x)$  تابع توزیع تجمعی متناظر با تابع چگالی  $f(x)$  است. به کمک  $P_Z(z)$  و  $f_{X|Z}(x|z)$  که  $Z$   
متغیر تصادفی گسسته با تابع احتمال داده شده در رابطه (۱) و  $X$  نیز یک متغیر تصادفی پیوسته است داریم:

$$g_X(x) = \sum_{n=1}^{\infty} f_{X|Z}(x|z)P_Z(z). \quad (3)$$

با جای‌گذاری روابط (۱) و (۲) در رابطه (۳) داریم:

$$g_X(x) = \frac{\lambda f(x)e^{\lambda \bar{F}(x)}}{1-e^{-\lambda}}, \quad x > 0, \lambda > 0, \quad (4)$$

به طوری که  $\bar{F}(x) = 1 - F(x)$  تابع‌های قابلیت اعتماد و نرخ خطر  $X$  به ترتیب عبارت است از:

$$\bar{G}(x; \lambda) = \frac{1-e^{-\lambda \bar{F}(x)}}{1-e^{-\lambda}}, \quad x > 0, \quad (5)$$

$$h_G(x; \lambda) = \frac{\lambda f(x)}{e^{\lambda \bar{F}(x)} - 1}. \quad (6)$$

متغیر تصادفی  $X$  دارای توزیع گمپرتز با پارامترهای  $\alpha$  و  $\beta$  است. اگر تابع چگالی احتمال آن بدین صورت  
باشد:

$$f_{GD}(x; \alpha, \beta) = \alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}, \quad x > 0, \alpha > 0, \beta \in (-\infty, \infty). \quad (7)$$

که  $\alpha$  و  $\beta$  به ترتیب پارامترهای مکان و شکل هستند. همچنین تابع‌های قابلیت اعتماد و نرخ خطر توزیع گمپرتز  
به ترتیب برابر است با:

$$\bar{F}_{GD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}, \quad x > 0, \quad (8)$$

$$h_{GD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = \alpha e^{\beta x}, \quad x > 0. \quad (9)$$

توزیع گمپرتز در مدل‌سازی و تحلیل داده‌های مربوط به مرگ و میر (وترسترنند [۸] و گاوریلو [۹]) نقش  
مهمی دارد. از طرفی چون تابع نرخ خطر این توزیع افزایشی است بنابراین نمی‌تواند برای توصیف حالاتی که  
داده‌ها از توزیع‌های با تابع نرخ خطر تک مدی شکل تبعیت می‌کنند استفاده شود به این علت توزیع جدیدی برای  
طول عمر معرفی می‌کنیم که تابع نرخ خطر آن علاوه بر افزایشی، تک مدی شکل باشد. در این مقاله با ترکیب  
توزیع‌های گمپرتز و پواسن بریده شده در صفر، توزیع طول عمر جدیدی به نام توزیع گمپرتز-پواسن را معرفی  
کرده و برخی از خصوصیات آن را محاسبه می‌کنیم. ساختار این مقاله به این صورت است که در بخش ۲ توزیع  
گمپرتز-پواسن را معرفی کرده و در بخش ۳ تابع‌های توزیع تجمعی، چگالی احتمال، قابلیت اعتماد و نرخ خطر  
و برخی از ویژگی‌های این توزیع جدید را به دست می‌آوریم، همچنین فرمولی عمومی برای گشتاورها و تابع  
چگالی آماره‌های مرتب نیز در این بخش ارائه می‌دهیم. برآورد پارامترهای این توزیع جدید را به روش ماکسیم  
درست‌نمایی و الگوریتم امید ریاضی‌گیری و ماکسیم‌سازی در بخش ۴ به دست آورده و فواصل اطمینان مجانبی  
پارامترهای آن در بخش ۵ بررسی می‌شود. در بخش ۶ نیز با مجموعه‌ای داده‌های واقعی کاربرد توزیع جدید را  
بیان می‌کنیم.

### توزیع گمپرتز-پواسن

فرض کنید  $X = \max(Y_1, Y_2, \dots, Y_n)$  و  $Y_i$ ها دارای توزیع داده شده در (۶) و  $Z$  نیز دارای توزیع

داده شده در (۱) و  $Y_i$ ها از  $Z$  مستقل باشند. بنابراین با جای‌گذاری روابط (۷) و (۸) در رابطه (۴) داریم:

$$f(x; \alpha, \beta, \lambda) = \frac{\lambda \alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)} e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}}{1 - e^{-\lambda}}, \quad x > 0, \alpha, \lambda > 0, \beta \in (-\infty, \infty) \quad (10)$$

رابطه (۱۰) همان تابع چگالی احتمال توزیع گمپرتز-پواسن است که متعلق به خانواده توزیع‌های توانی گمپرتز است. بنابراین رابطه (۴) رابطه‌ای مهم و فرمولی کلی برای به‌دست آوردن خانواده توزیع‌های توانی توزیع با تابع چگالی  $f(x)$  است.

### خواص توزیع گمپرتز-پواسن

۱. توابع قابلیت اعتماد، خطر و توزیع تجمعی و آماره‌های مرتب

فرض کنید  $X$  متغیری تصادفی با توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha$  و  $\beta$  و  $\lambda$  باشد. تابع‌های قابلیت اعتماد و خطر آن به ترتیب با جای‌گذاری رابطه (۸) در رابطه (۵) و رابطه (۹) در رابطه (۶) بدین صورت به‌دست می‌آیند:

$$\bar{G}_{GPD}(X; \alpha, \beta, \lambda) = \frac{1 - e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}}{1 - e^{-\lambda}}, \quad (11)$$

$$h_{GPD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = \frac{\lambda \alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)} e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}}{1 - e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}}.$$

اکنون با توجه به رابطه (۱۱) تابع توزیع تجمعی گمپرتز-پواسن برابر است با:

$$F_{GPD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = 1 - \bar{G}_{GPD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = \frac{e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}} - e^{-\lambda}}{1 - e^{-\lambda}}. \quad (12)$$

اکنون با توجه به بسط مک لورن  $e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}$  نشان می‌دهیم که می‌توان تابع چگالی احتمال توزیع گمپرتز-پواسن را به صورت آمیخته<sup>۴</sup> از توزیع‌های گمپرتز با پارامتر شکل یکسان  $\beta$  نوشت.

$$f_{GPD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = \frac{\lambda \alpha e^{\beta x} e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}{1 - e^{-\lambda}} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n \lambda^n e^{-\frac{n\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}{n!} = \sum_{n=0}^{\infty} \left( \frac{(-\lambda)^{n+1}}{(n+1)! (e^{\lambda}-1)} \right) \left[ ((n+1)\alpha)\beta e^{-\frac{(n+1)\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)} \right]$$

با توجه به تابع چگالی گمپرتز داریم:

$$f_{GPD}(x; \alpha, \beta, \lambda) = \sum_{n=0}^{\infty} \omega_n f_{GD}(x; (n+1)\alpha, \beta), \quad (13)$$

به طوری که  $\omega_n = \frac{(-\lambda)^{n+1}}{(n+1)!(e^\lambda - 1)}$  البته به راحتی می‌توان ثابت کرد  $\sum_{n=0}^{\infty} \omega_n = 1$

با توجه به رابطه (۱۳) می‌توان بعضی از خصوصیات توزیع گمپرتز-پواسن مانند گشتاورها و تابع مولد گشتاور را به کمک خصوصیات توزیع گمپرتز به دست آورد. اکنون نشان می‌دهیم که تابع چگالی احتمال حاشیه‌ای آماره‌های مرتب توزیع گمپرتز-پواسن را نیز می‌توان به صورت آمیخته از توزیع‌های گمپرتز با شکل یکسان  $\beta$  نوشت.

فرض کنید  $X_1, X_2, \dots, X_n$  نمونه‌ای تصادفی از توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha$  و  $\beta$  و  $\lambda$  باشد. تابع

چگالی آماره ترتیبی  $i$  ام آن  $(X_{i:n})$  که با نماد  $(f_{i:n}(x))$  نشان می‌دهیم برابر است با:

$$f_{i:n}(x) = \frac{\lambda \alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}}{(1 - e^{-\lambda})^n B(i, n - i + 1)} \left[ e^{-\lambda} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} - e^{-\lambda} \right]^{n-i} \left[ 1 - e^{-\lambda} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} \right]^{i-1}, \quad (14)$$

به طوری که  $B(a, b) = \int_0^1 u^{a-1} (1-u)^{b-1} du$  که تابع بتا نام دارد. با استفاده از بسط دو جمله‌ای و

بسط مک لورن توزیع‌های نمایی در رابطه (۱۴) داریم:

$$\begin{aligned} f_{i:n}(x) &= \frac{\lambda \alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}}{(1 - e^{-\lambda})^n B(i, n - i + 1)} \sum_{j=0}^{n-i-1} \sum_{k=0}^{i-1} \left[ \binom{n-i}{j} \binom{i-1}{k} \right. \\ &\quad \left. \times (-1)^{j+i-k-1} e^{-(i-k-1)\lambda} e^{-(j+k+1)\lambda} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} \right] \\ &= \frac{\lambda \alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}}{(1 - e^{-\lambda})^n B(i, n - i + 1)} \sum_{j=0}^{n-i-1} \sum_{k=0}^{i-1} \sum_{r=0}^{\infty} \left\{ \binom{n-i}{j} \binom{i-1}{k} \right. \\ &\quad \left. \times (-1)^{j+i-k-1} e^{-(i-k-1)\lambda} \frac{(-\lambda)^r (j+k+1)^r e^{-\frac{r\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}}{r!} \right\} \\ &= \frac{1}{(1 - e^{-\lambda})^n B(i, n - i + 1)} \sum_{j=0}^{n-i-1} \sum_{k=0}^{i-1} \sum_{r=0}^{\infty} \frac{\binom{n-i}{j} \binom{i-1}{k} (-1)^{j+i-k}}{(r+1)!} \\ &\quad \times e^{-(i-k-1)\lambda} (-\lambda)^r (j+k+1)^r \left[ \left( (r+1)\alpha \right) e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{(r+1)\beta}(e^{\beta x} - 1)} \right]. \end{aligned}$$

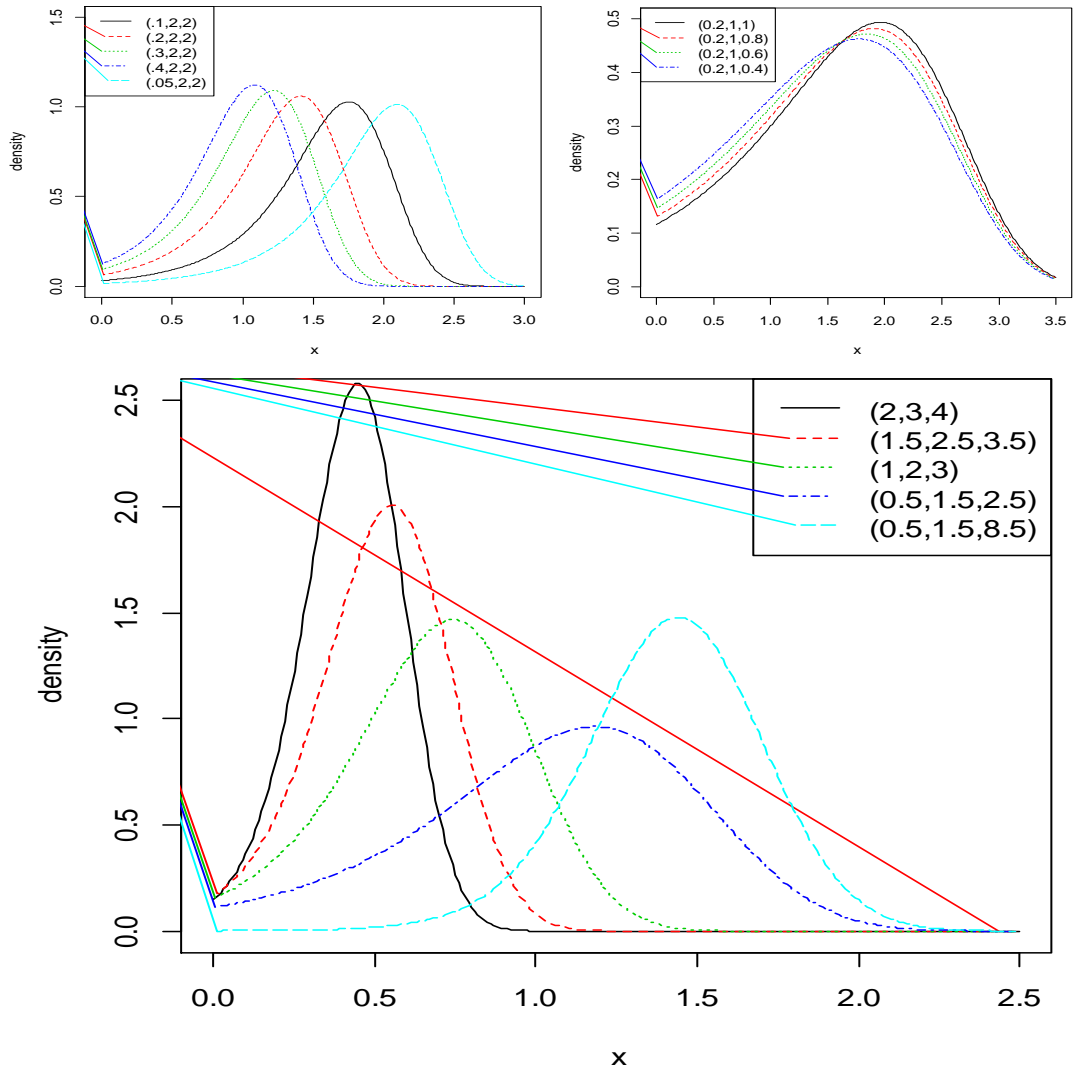
با توجه به تابع چگالی توزیع گمپرتز (رابطه (۷)) داریم:

$$f_{i:n}(x) = \sum_{r=0}^{\infty} K_r f_{GD}(x; (1+r)\alpha, \beta), \quad (15)$$

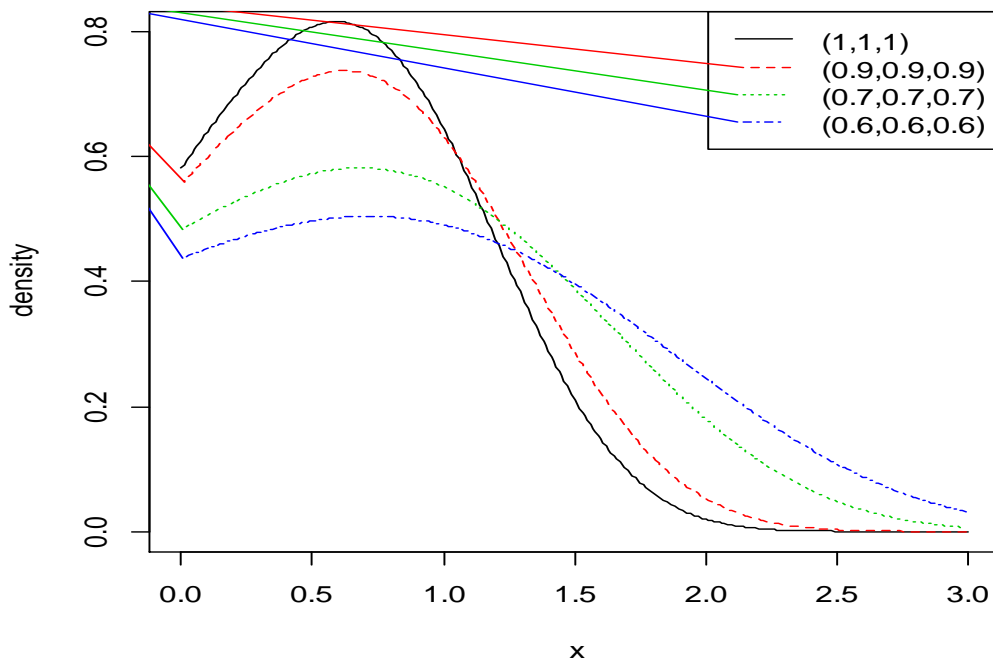
به طوری که

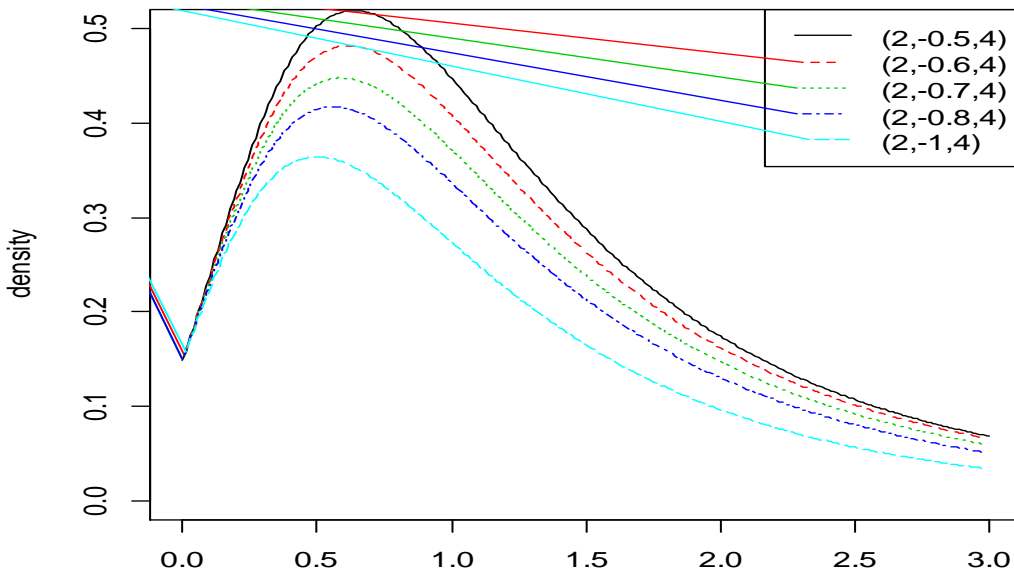
$$K_r = \frac{\binom{n-i}{j} \binom{i-1}{k} (-1)^{j+i-k} e^{-(i-k-1)\lambda} (-\lambda)^r (j+k+1)^r}{(1 - e^{-\lambda})^n B(i, n - i + 1) (r+1)!}$$

نمودارهای تابع چگالی احتمال توزیع گمپرتز-پواسن در شکل‌های ۱ و ۲ و نمودارهای تابع خطر آن در شکل ۳ نشان داده شده است. شکل‌های ۱ و ۲ بیان‌گر انعطاف‌پذیری خوب توزیع و شکل ۳ بیان‌گر افزایشی، کاهش‌ی، گودالی شکل و طاق مانند شکل بودن تابع خطر توزیع است.

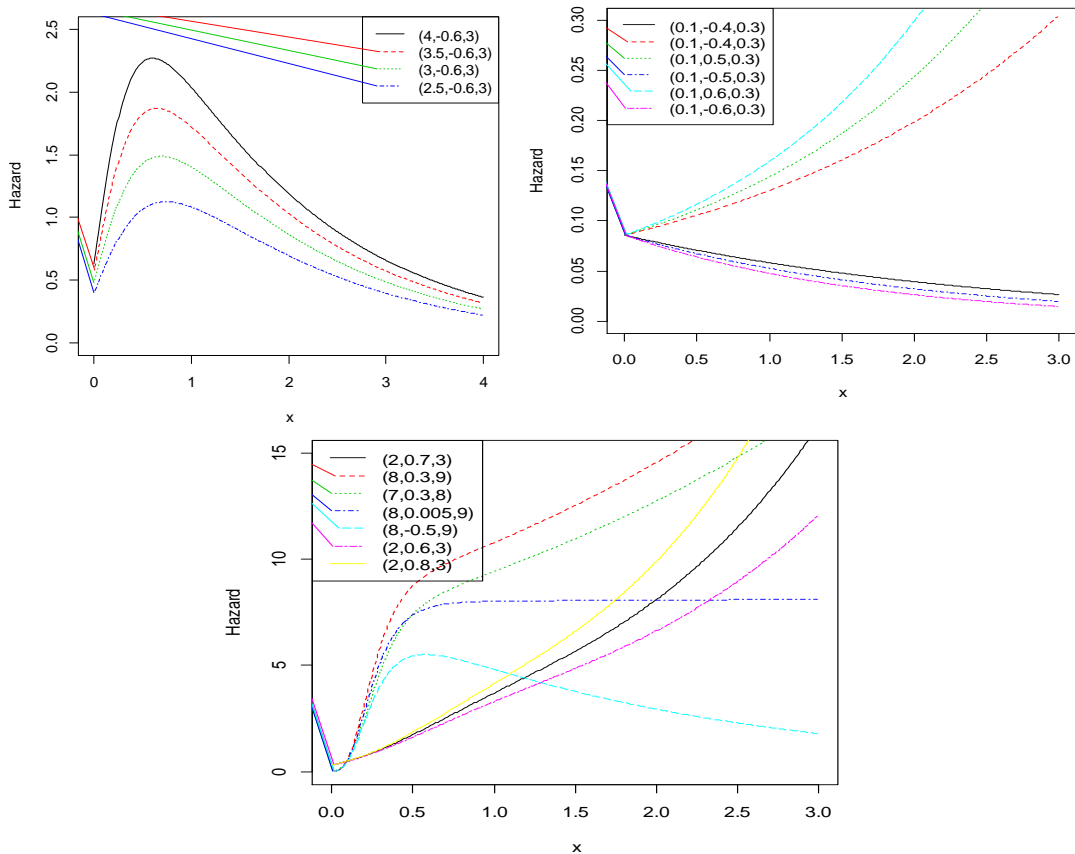


شکل ۱. نمودار تابع چگالی احتمال توزیع گمپرتز- پواسن به ازای مقادیر متفاوت پارامترهایش





شکل ۲. ادامه نمودار تابع چگالی احتمال توزیع گمپرتز- پواسن به‌ازای مقادیر متفاوت پارامترهایش



شکل ۳. نمودار تابع نرخ خطر توزیع گمپرتز- پواسن به‌ازای مقادیر متفاوت پارامترهایش

## ۲. چندک‌ها و گشتاورها

با توجه به رابطه (۱۲) چندک مرتبه  $\gamma$  ام  $(x_\gamma)$  توزیع گمپرتز- پواسن از رابطه (۱۶) به‌دست می‌آید.

$$x_\gamma = \frac{1}{\beta} \left\{ \log \left[ 1 - \frac{\beta}{\alpha} \log \left( -\frac{1}{\lambda} \log(\gamma + (1-\gamma)e^{-\lambda}) \right) \right] \right\} \quad (16)$$

با در نظر گرفتن مقادیر ۰/۲۵ و ۰/۵ و ۰/۷۵ برای  $\gamma$ ، مقادیر چارک اول ( $Q_1$ )، چارک دوم ( $Q_2$ ) یا میانه و چارک سوم ( $Q_3$ ) را به‌ازای مقادیر مختلف پارامترهای توزیع گمپرتز-پواسن محاسبه کردیم که در جدول‌های ۱ و ۲ آورده شده است. مشاهده می‌گردد که چارک‌های اول، دوم (میانه) و سوم نسبت به  $\alpha$  و  $\beta$  کاهشی و نسبت به  $\lambda$  صعودی هستند.

اکنون در ادامه گشتاورهای توزیع گمپرتز-پواسن و گشتاورهای آماره‌های مرتب آن را به‌دست می‌آوریم.

جدول ۱. مقادیر چارک‌های توزیع گمپرتز-پواسن به‌ازای مقادیر مختلف  $\alpha$ ،  $\beta$  و  $\lambda$

$\lambda$	$\alpha$	$\beta = -1$			$\beta = 1$		
		$Q_1$	$Q_2$	$Q_3$	$Q_1$	$Q_2$	$Q_3$
۰/۵	۰/۴	۰/۰۹۳۶	۰/۲۳۱۰	۰/۵۰۰۲	۰/۰۸۵۶	۰/۱۸۷۵	۰/۳۳۱۹
	۵/۴	۰/۰۸۲۷	۰/۲۰۲۵	۰/۴۳۰۶	۰/۰۷۶۴	۰/۱۶۸۳	۰/۳۰۰۰
	۵/۰	۰/۰۷۴۱	۰/۱۸۰۳	۰/۳۷۸۲	۰/۰۸۹۰	۰/۱۵۲۷	۰/۲۷۳۷
	۵/۵	۰/۰۶۷۲	۰/۱۶۲۵	۰/۳۳۷۲	۰/۰۶۲۹	۰/۱۳۹۷	۰/۲۵۱۷
۱/۵	۴/۰	۰/۱۴۵۱	۰/۳۲۶۸	۰/۶۶۲۷	۰/۱۲۶۷	۰/۲۴۵۹	۰/۳۹۵۱
	۵/۴	۰/۱۲۷۹	۰/۲۸۴۸	۰/۵۶۳۳	۰/۱۱۳۳	۰/۲۲۱۴	۰/۳۵۸۱
	۵/۰	۰/۱۱۴۳	۰/۲۵۲۳	۰/۴۹۰۴	۰/۱۰۲۶	۰/۲۰۱۳	۰/۳۲۷۶
	۵/۵	۰/۱۰۳۴	۰/۲۲۶۶	۰/۴۳۴۴	۰/۰۹۳۷	۰/۱۸۴۶	۰/۳۰۱۸
۲/۰	۴/۰	۰/۱۷۶۹	۰/۳۷۹۰	۰/۷۴۷۳	۰/۱۵۰۲	۰/۲۷۴۲	۰/۴۲۲۹
	۵/۴	۰/۱۵۵۶	۰/۳۲۹۰	۰/۶۳۰۹	۰/۱۳۴۶	۰/۲۷۴۱	۰/۳۸۳۸
	۵/۰	۰/۱۳۸۹	۰/۲۹۰۸	۰/۵۴۶۶	۰/۱۲۹۰	۰/۲۲۵۰	۰/۳۵۱۴
	۵/۵	۰/۱۲۵۴	۰/۲۶۰۶	۰/۴۸۲۶	۰/۱۱۱۴	۰/۲۰۶۵	۰/۳۲۱۴
۴/۰	۴/۰	۰/۳۲۱۲	۰/۵۸۸۴	۱/۰۸۸۰	۰/۲۴۲۷	۰/۳۶۷۹	۰/۵۰۱۱
	۵/۴	۰/۲۸۰۰	۰/۵۰۳۲	۰/۸۹۰۸	۰/۲۱۵۸	۰/۳۳۳۱	۰/۴۶۳۵
	۵/۰	۰/۲۴۸۲	۰/۴۳۹۸	۰/۷۵۶۵	۰/۱۹۸۶	۰/۳۰۴۴	۰/۴۵۲۷
	۵/۵	۰/۲۲۲۹	۰/۳۹۰۸	۰/۶۵۸۶	۰/۱۸۲۱	۰/۲۸۰۲	۰/۳۹۳۷
۶/۰	۴/۰	۰/۴۵۸۲	۰/۷۷۷۵	۱/۴۲۷۰	۰/۳۱۳۰	۰/۴۳۲۰	۰/۵۶۵۳
	۵/۴	۰/۳۹۵۶	۰/۶۵۶۴	۱/۱۲۶۰	۰/۲۸۲۷	۰/۳۹۲۳	۰/۵۱۶۲
	۵/۰	۰/۳۴۸۲	۰/۵۶۶۲	۰/۹۳۶۷	۰/۲۵۷۸	۰/۳۵۹۳	۰/۴۷۵۰
	۵/۵	۰/۳۱۱۱	۰/۴۹۹۳	۰/۸۰۴۸	۰/۲۳۶۹	۰/۳۳۱۵	۰/۴۴۰۰

**قضیه ۱:** اگر  $X$  یک متغیر تصادفی با توزیع گمپرتز باشد. آن‌گاه گشتاور مرکزی مرتبه  $r$  ام آن برابر است با:

$$E(X^r) = \frac{r!}{\beta^r} e^{\frac{\alpha}{\beta}} E_1^{r-1} \left( \frac{\alpha}{\beta} \right), \quad (17)$$

به‌طوری‌که  $E_S^n(z) = \frac{1}{n!} \int_1^\infty (\ln x)^n x^{-s} e^{-zx} dx$  و تابع انتگرال-نمایی تعمیم یافته (میلگرام [۱۰]) نام دارد.

**برهان:** برای مشاهده اثبات به لنارت [۱۱] مراجعه شود.

فرض می‌کنیم  $\Psi_j = \lim_{t \rightarrow 0} \frac{d^j}{dt^j} \Gamma(1-t)$ ، البته برای  $j \in \{1, 2, 3, 4\}$  داریم:

$$\Psi_0 = 1, \Psi_1 = \gamma, \Psi_2 = \gamma^2 + \frac{\pi^2}{6}$$

$$\Psi_3 = \gamma^3 + \gamma \frac{\pi^2}{6} + \gamma \zeta(3)$$

$$\Psi_4 = \gamma^4 + \gamma^2 \pi^2 + 8\gamma \zeta(3) + \frac{7}{4} \pi^4,$$

به طوری که  $\zeta(s) = \sum_{n=1}^{\infty} n^{-s}$  تابع زتا-ریمان (آبراموویتز و استگن (۱۸). ۲۳: [۱۲]) و  $\gamma \approx 0.57722$

و  $\zeta(3) \approx 1.202$  به ترتیب ثابت‌های اولر-ماچرونی<sup>۶</sup> و آیر [۱۳] نامیده می‌شوند.

برهان: برای اثبات به میلیگرام (۱۰). ۲: [۱۰]) مراجعه شود.

همچنین برای مشاهده و محاسبه بقیه مقادیر  $\Psi_j$ ها به لنارت [۱۱] مراجعه شود.

البته جمله اول داخل کروشه رابطه (۱۸) را می‌توان بر حسب تابع فوق هندسی تعمیم یافته<sup>۷</sup> بیان کرد،

به طوری که

$$\sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-z)^k}{(-k)^{j+1} k!} = [(-1)^j z]_{j+1} F_{j+1} [1_1, \dots, 1_{j+1}, 2_1, \dots, 2_{j+1}; z], \tag{19}$$

به طوری که

$$q^F q[a_1, \dots, a_p, b_1, \dots, b_q; z] = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{(a_1)_k \dots (a_p)_k}{(b_1)_k \dots (b_q)_k} \frac{z^k}{k!},$$

که تابع فوق هندسی تعمیم یافته نام دارد و  $(a)_k = a(a+1) \dots (a+k-1)$ .

جدول ۲. ادامه مقادیر چارک‌های توزیع گمپرتز-پواسن به‌ازای مقادیر مختلف  $\alpha$ ،  $\beta$  و  $\lambda$

$\lambda$	$\alpha$	$\beta = 2$		
		$Q_1$	$Q_2$	$Q_3$
۰/۵	۴/۰	۰/۰۸۲۲	۰/۱۷۲۷	۰/۲۹۰۳
	۴/۵	۰/۰۷۳۲	۰/۱۵۶۲	۰/۲۶۵۲
	۵/۰	۰/۰۶۸۸	۰/۱۴۲۶	۰/۲۴۴۲
	۵/۵	۰/۰۶۱۱	۰/۱۳۱۲	۰/۲۲۶۳
۱/۵	۴/۰	۰/۱۱۹۵	۰/۲۲۱۵	۰/۳۳۸۷
	۴/۵	۰/۱۰۷۶	۰/۲۰۱۲	۰/۳۱۰۶
	۵/۰	۰/۰۹۷۸	۰/۱۸۴۴	۰/۲۸۶۹
	۵/۵	۰/۰۸۹۶	۰/۱۷۰۲	۰/۲۶۶۷
۲/۰	۴/۰	۰/۱۴۰۴	۰/۲۴۴۵	۰/۳۵۹۵
	۴/۵	۰/۱۲۶۶	۰/۲۲۲۶	۰/۳۳۰۲
	۵/۰	۰/۱۱۵۳	۰/۲۰۴۳	۰/۳۰۵۴
	۵/۵	۰/۱۰۵۸	۰/۱۸۸۸	۰/۲۸۴۲
۴/۰	۴/۰	۰/۲۱۸۹	۰/۳۱۸۲	۰/۴۲۲۲
	۴/۵	۰/۱۹۸۸	۰/۲۹۱۳	۰/۳۸۹۵
	۵/۰	۰/۱۸۲۱	۰/۲۶۸۷	۰/۳۶۱۷
	۵/۵	۰/۱۶۸۱	۰/۲۴۹۴	۰/۳۳۷۷
۶/۰	۴/۰	۰/۲۷۵۵	۰/۳۶۶۴	۰/۴۶۲۱
	۴/۵	۰/۲۵۱۴	۰/۳۳۶۶	۰/۴۲۷۴
	۵/۰	۰/۲۳۱۲	۰/۳۱۱۵	۰/۳۹۷۹
	۵/۵	۰/۲۱۴۱	۰/۲۹۰۰	۰/۳۷۲۳

6. Euler-Macheroni

7. Generalized hypergeometric



**قضیه ۲:** اگر  $X$  متغیری تصادفی با توزیع گمپرتز- پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  باشد. آن گاه گشتاور مرکزی مرتبه  $r$  ام آن برابر است با:

$$E(X^r) = \frac{r!}{\beta^r(1-e^{-\lambda})} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n (\lambda e^{\frac{\alpha}{\beta}})^{n+1}}{(n+1)!} E_{\lambda}^{r-1} \left( \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right). \quad (20)$$

**برهان:** با استفاده از بسط مک لورن  $e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)}}$  داریم:

$$\begin{aligned} E(X^r) &= \frac{\lambda \alpha}{1-e^{-\lambda}} \int_0^{\infty} x^r e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)} dx \\ &= \frac{\alpha}{1-e^{-\lambda}} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n \lambda^{n+1}}{n!} \int_0^{\infty} x^r e^{\beta x} e^{-\frac{(n+1)\alpha}{\beta}(e^{\beta x}-1)} dx \end{aligned}$$

با استفاده از قضیه (۱) داریم:

$$\begin{aligned} E(X^r) &= \frac{\alpha}{1-e^{-\lambda}} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n \lambda^{n+1}}{n!} \frac{r!}{\beta^r} e^{-\frac{(n+1)\alpha}{\beta}} E_{\lambda}^{r-1} \left( \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right) \\ &= \frac{r!}{\beta^r(1-e^{-\lambda})} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n (\lambda e^{\frac{\alpha}{\beta}})^{n+1}}{(n+1)!} E_{\lambda}^{r-1} \left( \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right). \end{aligned}$$

**فرع ۱:** اگر  $X$  دارای توزیع گمپرتز- پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  باشد. آن گاه:

$$\begin{aligned} \mu'_1 = E(X) &= \frac{1}{\beta(1-e^{-\lambda})} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n (\lambda e^{\frac{\alpha}{\beta}})^{n+1}}{(n+1)!} \left\{ {}_2F_2 \left[ 1, 1, \gamma, \gamma; \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right] \right. \\ &\quad \left. \times \left( \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right) - \ln \left[ \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right] - \gamma - 1 \right\}, \quad (21) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \mu'_\gamma = E(X^\gamma) &= \frac{1}{\beta(1-e^{-\lambda})} \sum_{n=0}^{\infty} \left\{ \frac{(-1)^n (\lambda e^{\frac{\alpha}{\beta}})^{n+1}}{(n+1)!} \right. \\ &\quad \times \left[ \left( \ln \left[ \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right] \right)^\gamma + \gamma \ln \left[ \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right] + \gamma^\gamma + \frac{\pi^\gamma}{\Gamma} \right. \\ &\quad \left. \left. - \gamma \left( \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right) \left( {}_3F_3 \left[ 1, 1, 1, \gamma, \gamma, \gamma; \frac{(n+1)\alpha}{\beta} \right] \right) \right] \right\}. \quad (22) \end{aligned}$$

**برهان:** با استفاده از روابط (۱۷) و (۱۹) نتایج به دست آید.

مقادیر امید ریاضی و واریانس توزیع گمپرتز- پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta$  و  $\lambda$  به ازای مقادیر متفاوت پارامترهای محاسبه شده و در جدول ۳ آمده است. این نتایج بیانگر آن است که:

**تذکر ۱:** میانگین و واریانس، تابع های کاهشی از  $\alpha$  و افزایشی نسبت به  $\lambda$  و فقط واریانس تابعی کاهشی از  $\beta$  هستند، اما میانگین نسبت به  $\beta$  گاهی روند افزایشی و گاهی روند کاهشی دارد.

**قضیه ۳:** اگر  $X$  یک متغیر تصادفی با توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  باشد. آن‌گاه گشتاور

مرکزی مرتبه  $s$  ام آماره ترتیبی  $i$  ام آن  $(X_{i:n})$  برابر است با:

$$E(X_{i:n}^s) = \frac{s!}{\beta^s} \sum_{r=0}^{\infty} k_r e^{\frac{(r+1)\alpha}{\beta}} E_1^{s-1} \left( \frac{(r+1)\alpha}{\beta} \right).$$

**برهان:** با استفاده از قضیه (۱) و رابطه (۱۹) نتیجه به راحتی به دست می‌آید.

### ۳. آنتروپی رنی و شانون

برای متغیر تصادفی  $X$  با تابع چگالی  $f(x)$  آنتروپی رنی بدین صورت تعریف می‌شود:

$$I(r) = \frac{1}{1-r} \log \left\{ \int_R (f(x))^r dx \right\}, \quad r > 0, r \neq 1.$$

**قضیه ۴:** اگر  $X$  یک متغیر تصادفی با توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  باشد. آن‌گاه آنتروپی رنی

برابر است با:

$$I(r) = \frac{1}{1-r} \log \left\{ \frac{(\lambda\alpha)^{r-1} r! r^{n-1}}{\beta^r (1-e^{-\lambda})^r} \sum_{k=0}^{\infty} \sum_{n=0}^{\infty} \left[ \frac{(-1)^n [\beta(r-1)]^k \left( \lambda e^{\frac{r\alpha}{\beta}} \right)^{n+1}}{k!(n+1)!} \right. \right. \\ \left. \left. \times E_1^{k-1} \left( \frac{r(n+1)\alpha}{\beta} \right) \right] \right\}.$$

**جدول ۳. مقادیر میانگین و واریانس توزیع گمپرتز-پواسن به‌ازای مقادیر مختلف  $\alpha, \beta$  و  $\lambda$**

$\lambda$	$\alpha$	$\beta = \hat{\tau}$		$\beta = \gamma$		$\beta = \lambda$	
		$\mu$	$\sigma^2$	$\mu$	$\sigma^2$	$\mu$	$\sigma^2$
۰/۵	۰/۵	۰/۲۰۴۹۵	۰/۱۲۹۳۸	۰/۱۹۶۰۳	۰/۱۰۰۷۴	۰/۱۸۶۹۶	۰/۰۸۰۹۸
	۱/۵	۰/۲۵۷۰۰	۰/۱۳۴۹۹	۰/۲۴۰۱۴	۰/۱۰۵۲۳	۰/۲۲۵۲۸	۰/۰۸۴۶۴
	۲/۵	۰/۲۷۹۳۳	۰/۱۳۷۳۴	۰/۲۵۹۲۰	۰/۱۰۷۰۹	۰/۲۴۱۹۲	۰/۰۸۶۱۵
	۳/۵	۰/۲۹۹۱۸	۰/۱۳۹۴۷	۰/۲۷۶۱۹	۰/۱۰۸۷۶	۰/۲۵۶۷۹	۰/۰۸۷۴۹
	۴/۵	۰/۳۴۵۲۶	۰/۱۴۵۰۵	۰/۳۱۵۸۲	۰/۱۱۳۰۳	۰/۲۹۱۵۷	۰/۰۹۰۸۷
۱/۵	۰/۵	۰/۰۹۶۵۷	۰/۰۹۷۳۱	۰/۱۰۳۸۵	۰/۰۷۶۴۳	۰/۱۰۶۶۱	۰/۰۶۱۸۹
	۱/۵	۰/۱۵۵۰۳	۰/۱۰۰۳۰	۰/۱۵۲۰۸	۰/۰۷۹۰۷	۰/۱۴۷۷۱	۰/۰۶۴۲۲
	۲/۵	۰/۱۷۸۶۸	۰/۱۰۱۶۱	۰/۱۷۱۹۶	۰/۰۸۰۲۲	۰/۱۶۴۸۸	۰/۰۶۵۲۱
	۳/۵	۰/۱۹۹۰۷	۰/۱۰۲۹۶	۰/۱۸۹۲۶	۰/۰۸۱۳۵	۰/۱۷۹۹۱	۰/۰۶۶۱۷
	۴/۵	۰/۲۴۴۶۲	۰/۱۰۷۲۹	۰/۲۲۸۳۷	۰/۰۸۴۷۵	۰/۲۱۴۲۱	۰/۰۶۸۹۱
۱/۵	۰/۵	۰/۰۲۸۷۲	۰/۰۸۰۵۴	۰/۰۴۷۳۳	۰/۰۶۳۷۸	۰/۰۵۸۰۶	۰/۰۵۱۹۳
	۱/۵	۰/۰۹۶۶۵	۰/۰۸۲۱۶	۰/۱۰۱۷۹	۰/۰۶۵۲۹	۰/۱۰۳۴۹	۰/۰۵۳۳۶
	۲/۵	۰/۱۲۲۲۶	۰/۰۸۲۸۲	۰/۱۲۲۲۹	۰/۰۶۵۹۵	۰/۱۲۴۵۶	۰/۰۵۳۹۹
	۳/۵	۰/۱۴۳۵۷	۰/۰۸۳۶۶	۰/۱۴۰۸۹	۰/۰۶۶۷۱	۰/۱۳۷۰۲	۰/۰۵۴۶۶
	۴/۵	۰/۱۸۸۹۸	۰/۰۸۷۲۷	۰/۱۷۹۸۴	۰/۰۶۹۵۵	۰/۱۷۱۱۴	۰/۰۵۶۹۷

**برهان:** با استفاده از بسط مک لورن  $e^{(r-1)\beta x}$  داریم:

$$\int_0^{\infty} f^r(x) dx = \frac{(\lambda\alpha)^r}{(1-e^{-\lambda})^r}$$

$$\begin{aligned} & \times \int_0^{\infty} \left( \sum_{k=0}^{\infty} \frac{[\beta(r-1)]^k}{k!} x^k \right) e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta z}-1)} e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta z}-1)}} dx = \frac{(\lambda\alpha)^{r-1}}{r^\gamma (1-e^{-\lambda})^{r-1}} \\ & \times \sum_{k=0}^{\infty} \frac{[\beta(r-1)]^k}{k!} \int_0^{\infty} x^k \left\{ \frac{(r\lambda)(r\alpha)e^{\beta x} e^{-\frac{r\alpha}{\beta}(e^{\beta z}-1)} e^{-\lambda e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta z}-1)}}}{1-e^{-\lambda}} \right\} dx \\ & = \frac{(\lambda\alpha)^{r-1}}{r^\gamma (1-e^{-\lambda})^{r-1}} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{[\beta(r-1)]^k}{k!} E(Y^k). \end{aligned}$$

به طوری که  $Y$  بیانگر یک متغیر تصادفی دارای توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  است. بنابراین به کمک قضیه (۱) اثبات تمام می شود.

آنتروپی شانون برای متغیر تصادفی  $X$  با تابع چگالی احتمال  $f(x)$  به صورت  $E\{-\log [f(X)]\}$  است. البته آنتروپی شانون به کمک آنتروپی رنی از طریق  $\lim_{r \rightarrow 1} I(r)$  نیز به دست می آید. بنابراین آنتروپی شانون برای توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  برابر است با:

$$E\{-\log [f(X)]\} = -\log\left(\frac{\lambda\alpha}{1-e^{-\lambda}}\right) - \beta E(X) + E\left(\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta X}-1)\right) + \lambda E\left(e^{-\frac{r\alpha}{\beta}(e^{\beta X}-1)}\right).$$

با استفاده از این روابط و (قضیه (۱) به ازای  $r=1$ ) می توان آنتروپی شانون را به دست آورد.

$$\begin{aligned} E(e^{\beta X}-1) &= \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\beta^k}{k!} E_1^{k-1}\left(\frac{(n+1)\alpha}{\beta}\right), \\ E\left(e^{-\frac{r\alpha}{\beta}(e^{\beta X}-1)}\right) &= \frac{1-(1+\lambda)e^{-\lambda}}{\lambda^\gamma} \end{aligned}$$

در نهایت آنتروپی شانون بدین صورت است:

$$\begin{aligned} E\{-\log [f(X)]\} &= -\log\left(\frac{\lambda\alpha}{1-e^{-\lambda}}\right) - \frac{1}{\beta(1-e^{-\lambda})} \\ & \times \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n \left(\lambda e^{\frac{\alpha}{\beta}}\right)^{n+1}}{(n+1)!} E_1^{\circ}\left(\frac{(n+1)\alpha}{\beta}\right) + \frac{1-(1+\lambda)e^{-\lambda}}{\lambda^\gamma} \\ & - \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\beta^k}{k!} E_1^{k-1}\left(\frac{(n+1)\alpha}{\beta}\right). \end{aligned}$$

#### ۴. میانگین انحرافها

میزان پراکندگی در جامعه را می توان به وسیله انحرافهایی از میانگین و میانه اندازه گیری کرد. میانگین انحرافات از میانگین و میانه آمارههایی بهتر از انحراف استاندارد هستند. در انحراف استاندارد چون فاصله ها از میانگین مجذور می شود، انحرافهای بزرگ تأثیر بیشتری روی انحراف استاندارد می گذارد، اما قدر مطلق انحرافات تأثیر کمتری بر میانگین انحرافات می گذارد. برای متغیر تصادفی  $X$  با تابع چگالی  $f(x)$  و با تابع توزیع تجمعی  $F(x)$  و با میانگین  $\mu$  و با میانه  $M$ ، میانگین انحرافات از میانگین  $(\delta_1)$  و میانه  $(\delta_2)$  به ترتیب بدین صورت تعریف می شوند:

$$\delta_1 = E|X - \mu| = \int_0^{\infty} |x - \mu| f(x) dx = \int_0^{\mu} \mu F(\mu) - \int_{\mu}^{\infty} x f(x) dx, \quad (23)$$

و

$$\delta_{\gamma} = E|X - M| = \int_0^{\infty} |x - M|f(x)dx = 2MF(M) + \mu - M - 2 \int_0^M xf(x)dx. \quad (24)$$

**قضیه ۵:** اگر  $X$  یک متغیر تصادفی با توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  باشد. آن گاه میانگین انحراف از میانگین ( $\delta_1$ ) و انحراف از میانه ( $\delta_{\gamma}$ ) به ترتیب عبارت است از:

$$\delta_1 = \frac{2e^{-\lambda}}{1 - e^{-\lambda}} \sum_{n=1}^{\infty} \sum_{j=0}^n \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\lambda^n \left(-e^{-\frac{\alpha}{\beta}}\right)^j (-\alpha)^k}{kj! (n-j)! k! \beta^{k+1}} (e^{k\beta\mu} - 1)$$

و

$$\delta_{\gamma} = \mu - M + \frac{2e^{-\lambda}}{1 - e^{-\lambda}} \sum_{n=1}^{\infty} \sum_{j=0}^n \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\lambda^n \left(-e^{-\frac{\alpha}{\beta}}\right)^j (-\alpha)^k}{kj! (n-j)! k! \beta^{k+1}} (e^{k\beta M} - 1)$$

**برهان:** با قرار دادن تابع چگالی احتمال توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  به جای  $f(x)$  در رابطه (۲۳)، برای انتگرال زیر داریم:

$$I = \int_0^{\mu} xf(x)dx = \mu F(\mu) - \frac{e^{-\lambda}}{1 - e^{-\lambda}} \int_0^{\mu} \left( e^{-\lambda \left[ e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} - 1 \right]} \right) dx$$

با استفاده از بسط‌های مک‌لورن  $e^{-\lambda \left[ e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} - 1 \right]}$  و  $e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}$  و بسط دو جمله‌ای برای  $\left[ e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} - 1 \right]$  داریم:

$$I = 2\mu F(\mu) - \frac{2e^{-\lambda}}{1 - e^{-\lambda}} \sum_{n=1}^{\infty} \sum_{j=0}^n \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\lambda^n \left(-e^{-\frac{\alpha}{\beta}}\right)^j (-\alpha)^k}{kj! (n-j)! k! \beta^{k+1}} (e^{k\beta\mu} - 1)$$

با قرار دادن  $I$  در رابطه (۲۳) اثبات تمام می‌شود. اثبات  $\delta_{\gamma}$  مشابه اثبات  $\delta_1$  است.

### برآورد و استنباط

در این بخش بر آورد ماکسیمم درست‌نمایی پارامترهای توزیع گمپرتز-پواسن را به دست می‌آوریم. فرض کنید  $X_1, X_2, \dots, X_n$  نمونه‌ای تصادفی از توزیع گمپرتز-پواسن با پارامترهای  $\alpha, \beta, \lambda$  و  $\Theta = (\alpha, \beta, \lambda)^T$  بردار پارامترها باشند. لگاریتم تابع ماکسیمم درست‌نمایی برابر است با:

$$I_n \equiv I_n(x; \Theta) = n \log \alpha + n \log \lambda + \beta \sum_{i=1}^n x_i - \frac{\alpha}{\beta} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1) - \lambda \sum_{i=1}^n e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)} - n \log(1 - e^{-\lambda}).$$

فرض کنید  $U_n(\Theta) = \left( \frac{\partial I_n}{\partial \alpha}, \frac{\partial I_n}{\partial \beta}, \frac{\partial I_n}{\partial \lambda} \right)$  باشد به طوری که در آن داریم:

$$\begin{aligned} \frac{\partial l_n}{\partial \alpha} &= \frac{n}{\alpha} - \frac{1}{\beta} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1) + \frac{\lambda}{\beta} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1) e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}, \\ \frac{\partial l_n}{\partial \beta} &= \sum_{i=1}^n x_i + \frac{\alpha}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] \\ &\quad - \frac{\lambda \alpha}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}, \\ \frac{\partial l_n}{\partial \lambda} &= \frac{n}{\lambda} - \sum_{i=1}^n e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)} - \frac{n}{e^{\lambda} - 1}. \end{aligned}$$

برآورد ماکسیمم درست‌نمایی  $\Theta$  که با نماد  $\hat{\Theta}$  نشان می‌دهیم با حل دستگاه معادلات غیرخطی  $U_n(\Theta) = \mathbf{0}$  به‌دست می‌آید.

### ۱. الگوریتم امید ریاضی‌گیری و ماکسیمم‌سازی

چون برآورد ماکسیمم درست‌نمایی پارامترها در بخش قبل به‌صورت فرم بسته‌ای به‌دست نمی‌آیند. بنابراین باید به‌روش عددی به‌دست آیند که الگوریتم نیوتن-رافسون یکی از روش‌های استاندارد و معروف عددی است. روش دیگر، الگوریتم امید ریاضی و ماکسیمم‌سازی است. این الگوریتم برای برآورد ماکسیمم درست‌نمایی در مواقعی که با داده‌های ناقص، داده‌های گمشده، توزیع‌های بریده شده و مشاهدات گروه‌بندی شده یا سانسور شده سروکار داریم به‌کار می‌رود. این الگوریتم روشی تکراری است که با جای‌گذاری پارامتر به‌دست آورده شده در معادله- که البته با یک مقدار اولیه شروع می‌شود- تا رسیدن به مقدار مطلوب سرو کار دارد. در هر تکرار الگوریتم دو گام وجود دارد. گام امید ریاضی‌گیری و گام ماکسیمم‌سازی. این الگوریتم حتی برای داده‌های کامل با یک فرمول‌بندی ساختگی نیز استفاده می‌شود. برای جزئیات بیشتر به دمپستر و همکاران [۱۴] و مسمچمن و کریشنان [۱۵] رجوع شود.

فرض کنید  $X_1, \dots, X_n$  داده‌های کامل و  $Z_1, \dots, Z_n$  متغیرهای تصادفی فرضی  $\wedge$  باشند. تابع چگالی توام برای هر  $(X_i, Z_i)$  برای  $(i = 1, 2, \dots, n)$  عبارت است از:

$$g(x, z; \Theta) = f(x|z)f(z) = \frac{z\alpha e^{\beta x} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)} \left[1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}\right]^{z-1} \lambda^z}{z!(e^{\lambda} - 1)},$$

به‌طوری‌که  $\Theta = (\alpha, \beta, \lambda)$  و  $z \in \{1, 2, 3, \dots\}$  و  $x > 0$ .

در گام امید ریاضی‌گیری به امید ریاضی  $(Z|\Theta^{(r)})$  احتیاج داریم که  $\Theta^{(r)}$  برآورد  $\Theta$  در تکرار  $r$  ام است. تابع چگالی شرطی  $Z$  به شرط  $X$  را که با نماد  $g(z|x)$  نشان داده می‌شود برابر است با:

$$g(z|x) = \frac{e^{-\lambda} \left[1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}\right] \left\{ \lambda \left[1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}\right] \right\}^{z-1}}{(z-1)!},$$

در نتیجه داریم:

$$E(Z|X = x) = 1 + \lambda \left[1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x} - 1)}\right].$$

برای این که الگوریتم کامل شود باید گام دوم آن یعنی گام ماکسیمسازی نیز اجرا شود که همان یافتن برآورد ماکسیمم درست‌نمایی  $\Theta$  با در نظر گرفتن  $E(Z|X=x)$  به جای  $Z$  در لگاریتم تابع درست‌نمایی زیر است.

$$l_n^*(x_1, \dots, x_n, z_1, \dots, z_n; \Theta) \\ = -\log(1-z)! + n \log \alpha + \beta \sum_{i=1}^n x_i \\ - \frac{\alpha}{\beta} \sum_{i=0}^n (e^{\beta x_i} - 1) + \log \lambda \sum_{i=1}^n z_i + \sum_{i=1}^n (z_i - 1) \log \left[ 1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)} \right] \\ - n \log(e^\lambda - 1).$$

فرض کنید  $U_n^* = \left( \frac{\partial l_n^*}{\partial \alpha}, \frac{\partial l_n^*}{\partial \beta}, \frac{\partial l_n^*}{\partial \lambda} \right)$  که در آن داریم:

$$\frac{\partial l_n^*}{\partial \alpha} = \frac{n}{\alpha} - \frac{1}{\beta} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1) + \frac{1}{\beta} \sum_{i=1}^n \frac{(z_i - 1)(e^{\beta x_i} - 1)e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}}{1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}}, \\ \frac{\partial l_n^*}{\partial \beta} = \sum_{i=1}^n x_i + \frac{\alpha}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i)e^{\beta x_i} - 1] \\ - \frac{\alpha}{\beta^2} \sum_{i=1}^n \frac{(z_i - 1)[(1 - \beta x_i)e^{\beta x_i} - 1]e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}}{1 - e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}} \\ \frac{\partial l_n^*}{\partial \lambda} = \frac{1}{\lambda} \sum_{i=1}^n z_i - \frac{n}{1 - e^{-\lambda}}.$$

از دستگاه معادلات غیرخطی  $U_n(\Theta) = \mathbf{0}$  و به روش تکرار از الگوریتم امید ریاضی‌گیری و ماکسیمسازی این روابط حاصل می‌شوند:

$$\hat{\alpha}^{(t+1)} = \frac{(\hat{\beta}^{(t)})^t \sum_{i=1}^n z_i^{(t)}}{\sum_{i=1}^n [1 - (1 - \hat{\beta}^{(t)})_{x_i} e^{\hat{\beta}^{(t)} x_i}]}, \\ \frac{n}{\hat{\alpha}^{(t)}} - \frac{1}{\hat{\beta}^{(t+1)}} \sum_{i=1}^n (e^{\hat{\beta}^{(t+1)} x_i} - 1) \\ + \frac{1}{\hat{\beta}^{(t+1)}} \sum_{i=1}^n \frac{(z_i^{(t)} - 1)(e^{\hat{\beta}^{(t+1)} x_i} - 1)e^{-\frac{\hat{\alpha}^{(t)}}{\hat{\beta}^{(t+1)}}(e^{\hat{\beta}^{(t+1)} x_i} - 1)}}{1 - e^{-\frac{\hat{\alpha}^{(t)}}{\hat{\beta}^{(t+1)}}(e^{\hat{\beta}^{(t+1)} x_i} - 1)}} = 0, \\ \frac{1}{\hat{\lambda}^{(t+1)}} \sum_{i=1}^n z_i^{(t)} - \frac{n}{1 - e^{-\hat{\lambda}^{(t+1)}}} = 0.$$

که  $\hat{\alpha}^{(t+1)}, \hat{\beta}^{(t+1)}$  و  $\hat{\lambda}^{(t+1)}$  به صورت عددی به دست می‌آیند و همچنین به ازای  $i = 1, 2, \dots, n$  داریم:

$$z_i^{(t)} = 1 + \hat{\lambda}^{(t)} \left[ 1 - e^{-\frac{\hat{\alpha}^{(t)}}{\hat{\beta}^{(t+1)}} (e^{\hat{\beta}^{(t+1)} x_i^{(t)} - 1})} \right].$$

## ۲. فواصل اطمینان جانبی

چون برآورد ماکسیمم درست‌نمایی پارامترهای نامعلوم  $(\alpha, \beta, \lambda)$  از توزیع گمپرتز-پواسن به صورت فرم‌های بسته به دست نمی‌آیند، در این زیر بخش فواصل اطمینان جانبی این پارامترها را به دست می‌آوریم. همچنین وقتی که حجم نمونه بزرگ باشد برآورد ماکسیمم درست‌نمایی پارامترها، یعنی  $(\hat{\alpha}, \hat{\beta}, \hat{\lambda})$  توزیع نرمال سه متغیره با میانگین  $(\alpha, \beta, \lambda)$  دارند. این نتیجه از رابطه زیر حاصل شده است (گوپتا و کوندو [۱۶]).

$$\left( (\hat{\alpha} - \alpha), (\hat{\beta} - \beta), (\hat{\lambda} - \lambda) \right) \rightarrow N_r \left( 0, I^{-1}(\hat{\alpha}, \hat{\beta}, \hat{\lambda}) \right).$$

به طوری که  $I^{-1}(\hat{\alpha}, \hat{\beta}, \hat{\lambda})$  بدین صورت به دست می‌آید:

$$I^{-1} = \begin{bmatrix} -I_{\alpha\alpha} & -I_{\alpha\beta} & -I_{\alpha\lambda} \\ -I_{\beta\alpha} & -I_{\beta\beta} & -I_{\beta\lambda} \\ -I_{\lambda\alpha} & -I_{\lambda\beta} & -I_{\lambda\lambda} \end{bmatrix}^{-1} = \begin{bmatrix} \text{Var}(\hat{\alpha}) & \text{Cov}(\hat{\alpha}, \hat{\beta}) & \text{Cov}(\hat{\alpha}, \hat{\lambda}) \\ \text{Cov}(\hat{\beta}, \hat{\alpha}) & \text{Var}(\hat{\beta}) & \text{Cov}(\hat{\beta}, \hat{\lambda}) \\ \text{Cov}(\hat{\lambda}, \hat{\alpha}) & \text{Cov}(\hat{\lambda}, \hat{\beta}) & \text{Var}(\hat{\lambda}) \end{bmatrix}$$

که در آن

$$I_{\alpha\alpha} = \frac{\partial^2 l_n}{\partial \alpha^2} = -\frac{n}{\alpha^2} - \frac{\lambda}{\beta^2} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1)^2 e^{-\frac{\alpha}{\beta} (e^{\beta x_i} - 1)},$$

$$I_{\alpha\beta} = \frac{\partial^2 l_n}{(\partial \alpha)(\partial \beta)} = \frac{1}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1]$$

$$- \frac{\lambda}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] e^{-\frac{\alpha}{\beta} (e^{\beta x_i} - 1)}$$

$$+ \frac{\lambda \alpha}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] (e^{\beta x_i} - 1) e^{-\frac{\alpha}{\beta} (e^{\beta x_i} - 1)},$$

$$I_{\alpha\lambda} = \frac{\partial^2 l_n}{(\partial \alpha)(\partial \lambda)} = \frac{1}{\beta} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1) e^{-\frac{\alpha}{\beta} (e^{\beta x_i} - 1)},$$

$$I_{\beta\alpha} = \frac{\partial^2 l_n}{(\partial \beta)(\partial \alpha)} = \frac{1}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1]$$

$$- \frac{\lambda}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] e^{-\frac{\alpha}{\beta} (e^{\beta x_i} - 1)}$$

$$+ \frac{\lambda \alpha}{\beta^2} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] (e^{\beta x_i} - 1) e^{-\frac{\alpha}{\beta} (e^{\beta x_i} - 1)},$$

$$I_{\beta\beta} = \frac{\partial^2 l_n}{\partial \beta^2} = \frac{-2\alpha}{\beta^3} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] - \frac{\alpha}{\beta} \sum_{i=1}^n x_i^2 e^{\beta x_i}$$

$$\begin{aligned}
& + \frac{\gamma \lambda \alpha}{\beta^\gamma} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)} \\
& + \frac{\gamma \lambda \alpha}{\beta^\gamma} \sum_{i=1}^n x_i^\gamma e^{\beta x_i} e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)} \\
& - \frac{\lambda \alpha^\gamma}{\beta^\gamma} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1]^\gamma e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}, \\
I_{\beta\lambda} &= \frac{\partial^\gamma l_n}{(\partial\beta)(\partial\lambda)} = \frac{-\alpha}{\beta^\gamma} \sum_{i=1}^n (1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}, \\
I_{\lambda\alpha} &= \frac{\partial^\gamma l_n}{(\partial\lambda)(\partial\alpha)} = \frac{\partial^\gamma l_n}{(\partial\alpha)(\partial\lambda)} = \frac{1}{\beta} \sum_{i=1}^n (e^{\beta x_i} - 1) e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}, \\
I_{\lambda\beta} &= \frac{\partial^\gamma l_n}{(\partial\lambda)(\partial\beta)} = \frac{-\alpha}{\beta^\gamma} \sum_{i=1}^n [(1 - \beta x_i) e^{\beta x_i} - 1] e^{-\frac{\alpha}{\beta}(e^{\beta x_i} - 1)}, \\
I_{\lambda\lambda} &= \frac{\partial^\gamma l_n}{\partial\lambda^\gamma} = -\frac{n}{\lambda^\gamma} + \frac{ne^\lambda}{(e^\lambda - 1)^\gamma}.
\end{aligned}$$

است. بنابراین فواصل اطمینان دو طرفه  $(1 - \delta)$  درصدی پارامترهای  $\alpha$ ،  $\beta$  و  $\lambda$  عبارتند از:

$$\hat{\alpha} \pm z_{\frac{\delta}{2}} \sqrt{Var(\hat{\alpha})}, \quad \hat{\beta} \pm z_{\frac{\delta}{2}} \sqrt{Var(\hat{\beta})}, \quad \hat{\lambda} \pm z_{\frac{\delta}{2}} \sqrt{Var(\hat{\lambda})}.$$

که  $z_{\frac{\delta}{2}}$  صدک بالای  $\frac{\delta}{2}$  درصدی توزیع نرمال استاندارد است.

### بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله توزیع جدید طول عمر سه پارامتری از خانواده توزیع‌های سری توانی گمپرتز به نام توزیع گمپرتز-پواسن را معرفی کردیم و گشتاورها، گشتاورهای آماره‌های مرتب، میانگین انحرافات و آنتروپی‌های رنی و شانون را برای این توزیع به دست آوردیم. پارامترهای این توزیع را به روش برآورد ماکسیمم درست‌نمایی و الگوریتم امید ریاضی‌گیری و ماکسیمم‌سازی برآورد کرده و همچنین با برآورد ماتریس کوواریانس مجانبی، فاصله اطمینان مجانبی پارامترهای توزیع را به دست آوردیم. نتیجه‌ای که می‌توان به آن اشاره کرد آن است با توجه به روابط (۱۷) و (۱۸) یک فرمولی برای جواب انتگرال بدین صورت به دست می‌آید که می‌توان در محاسبه خصوصیات ریاضی توزیع‌ها مانند گشتاورها، آنتروپی رنی و شانون و... استفاده کرد.

$$I = \frac{1}{n!} \int_1^\infty \frac{(\ln x)^n e^{-ax}}{x} dx.$$



$$I = \begin{cases} \sum_{j=1}^{\infty} \frac{\left(-\frac{a}{b}\right)^j}{j! (-j)^{n+1}} & a = b \\ \sum_{j=1}^{\infty} \frac{\left(-\frac{a}{b}\right)^j}{j! (-j)^{n+1}} + \frac{(-1)^n}{n!} \sum_{j=0}^n \binom{n}{j} \left[\ln\left(\frac{a}{b}\right)\right]^{n-j} \Psi_j & a \neq b \end{cases}$$

### تقدیر و تشکر

نویسندگان مقاله از زحمات سردبیر و داوران مجله برای بررسی مقاله نهایت تشکر را دارند.

### منابع

1. Marshall A.W., Olkin I., "A New Method for adding a parameter to a family of distributions with application to the exponential and Weibull families", *Biometrika*, 84 (3) (1977) 641-652.
2. Alice N., Jose K.K., "Pareto Processes", *Far East Journal of Theoretical Statistics*, 2 (9) (2003) 117-132.
3. Ghitany M.E., Al-Hussaini E.K., Al-Jarallah R.A., "Marshallolkin extended Weibull distribution and its application to censored Data", *Journal of Applied Statistics*, 32 (10) (2005) 1025-1034.
4. Ghitany M.E., Al-Awadhi F.A., Al-Alkhalaf L.A., "Marshallolkin extended Lomax distribution and its application to censored Data", *Communications in Statistics-Theory and Methods*, 36 (10) (2007) 1855-1866.
5. Kus C., "A new Lifetime distribution", *Computational Statistics and data Analysis*, 51 (9) (2007) 4497-4509.
6. Cancho V.G., Louzada-Neto F., Barriga G.D., "The Poisson exponential Lifetime distribution", *Computational Statistical and data Analysis*, 55 (1) (2011) 677-686.
7. Al-Awadhi S.A., Ghitany M.E., "Statistical Properties of Poisson-Lomax distribution and its application to repeated accidents Data", *Journal of Applied Statistical Sciences*, 10 (4) (2001) 365-372.
8. Wetterstrand W., "Parametric Models for life insurance mortality data: Gompertz's law over time", *Translations of the Society of Actuaries*, 33(1981) 159-175.
9. Gavrilov L., Gavrilova N., "The biology of Life Span: A Quantitative Approach", *Chur:Harwood* (1991).
10. Miligram M., "The generalized integro-exponential function", *Mathematics and Computation*, 44 (170) (1985) 443-458.

11. Lenart A., "The Gompertz distribution and Maximum Likelihood Estimation of its parameters-a revision", Mpidr Working Paper WP (2011) 2012-008.
12. Abramowitz M., "Stegun, Handbook of Mathematical Functions" Washington, DC: US Government Printing office (1965).
13. Apéry R., "Irrationalité de  $\zeta(2)$  et  $\zeta(3)$ ", Astérisque, 61(1979) 11-13.
14. Dempster A.P., Laird N.M., Rubin D.B., "Maximum Likelihood from incomplete data via the EM algorithm (with discussion)", Journal of Royal Statistical Society, B (39) (1979) 1-38.
15. McLachlan G.J., Krishnan T., "The EM Algorithm and Extension, Wiley, New York (1977).
16. Gupta R.D., Kundu D., "Generalized exponential distributions", Aust. N. Z. J. Stat., 41(1999) 173-188.